

Marktontwikkelingen in de zuivel: invloed op de melkprijs

September 2018

Vraag naar en aanbod van zuivelproducten zijn belangrijke (melk) prijsbepalende factoren. De vraag naar zuivelproducten wordt vooral beïnvloed door economische, geopolitieke en sociodemografische ontwikkelingen. Bij de productie, dus aanbod van zuivelproducten, spelen de technologische ontwikkelingen in de melkveehouderij, het vakmanschap van de boeren, de weersomstandigheden en steeds meer ook duurzaamheidscriteria een rol. De directe invloed van het EU-landbouwbeleid op de prijsvorming van zuivelproducten is beperkt. Wel hebben het EU-landbouwbeleid, het nationaal beleid en tegenwoordig ook steeds meer regionaal beleid, invloed op verschillende productiefactoren.

Wereldwijde ontwikkelingen van vraag en aanbod

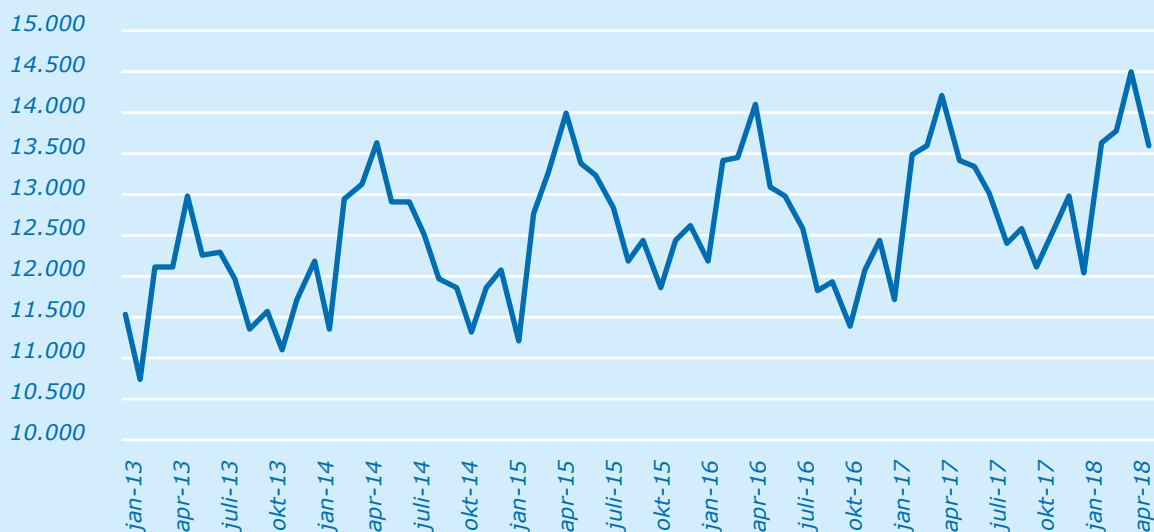
Aanbod van zuivel: melkproductie

Weersomstandigheden, voeraanbod, kostenontwikkelingen en diergezondheid zijn wereldwijd de belangrijkste factoren die de omvang van de mondiale melkproductie bepalen. Daarnaast gaan duurzaamheidscriteria een steeds belangrijkere rol spelen in deze productie.

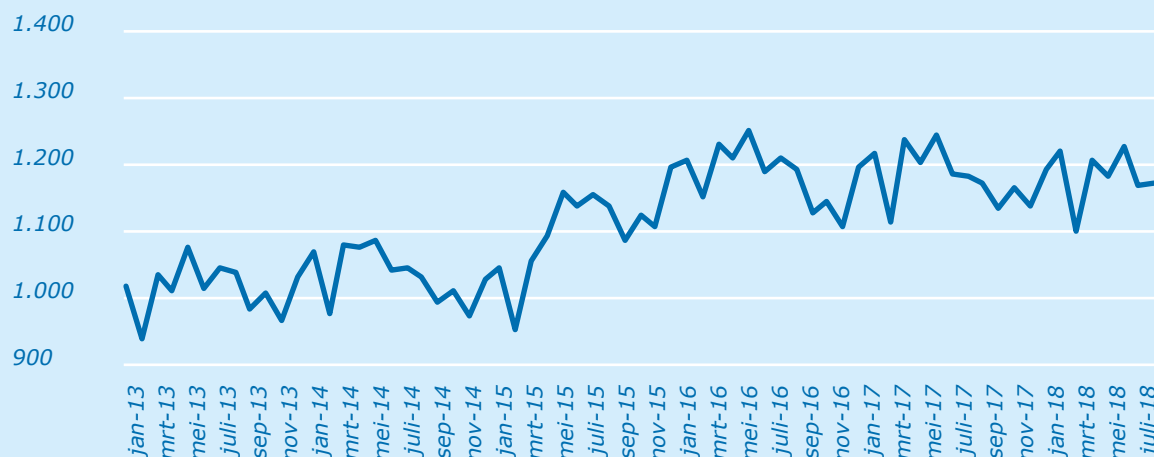
Belangrijkste zuivelexporterende landen

De EU, Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten, Wit-Rusland, Australië, Uruguay en Argentinië zijn de belangrijkste zuivelexporterende landen in de wereld. De ontwikkeling van de melkproductie in deze landen bepaalt de prijsvorming van zuivelproducten op de wereldmarkt vanuit aanbodzijde. In 2017 is de totale melkproductie in deze landen/regio's opnieuw verder gestegen met 1,6 procent naar 304 miljard kilo. De EU was van al deze landen de sterkste groeier in de melkproductie. Ook in het eerste kwartaal 2018 is de melkproductie in de EU verder toegenomen en lag die 2,7 procent boven het eerste kwartaal 2017. In Nieuw-Zeeland was er echter sprake van een lagere melkproductie als gevolg van de droge zomer.

Maandelijkse melkproductie in de EU 2013-2018 (x 1 miljoen kg)

Maandelijkse melkaanvoer in Nederland 2013-2018 (x 1 miljoen kg)

Nederland

Maatregelen in het kader van fosfaatreductie (het fosfaatreductieplan en vervolgens het fosfaat-rechtenstelsel dat is ingevoerd per 1 januari 2018) zijn de aanleiding van de stabilisatie van de omvang van de melkproductie in Nederland. In de eerste helft van 2018 is de melkproductie in Nederland met 1,4 procent gedaald in vergelijking tot de eerste helft van 2017.

Vraag naar zuivel

De vraag naar zuivelproducten is sterk afhankelijk van de ontwikkeling van de economie in een land en/of regio. Als consumenten meer kunnen besteden kopen ze vaak meer en luxere voedingsmiddelen. Ook neemt de belangstelling toe voor producten met een hoger gebruiksgemak. Zuivelproducten horen in veel landen tot die categorie door de goede voedingswaarde, variatie en smaak. Ook valuta-ontwikkelingen en importtarieven kunnen de vraag naar zuivelproducten positief of negatief beïnvloeden.

Wereldwijd

In 2017 groeide de vraag naar zuivelproducten wereldwijd met 4,4 procent. Dit werd voornamelijk ingegeven door economische groei en de toename van de wereldbevolking [bron: OECD]. De stijging van de consumptie neemt vanaf 2015 procentueel wel minder hard toe dan in de jaren 2010–2015 [bron: ZMO]. Voor de prijsvorming op de wereldmarkt zijn de consumptie-ontwikkelingen in de thuismarkten belangrijk. Daarnaast zijn de economische en geo-politieke ontwikkelingen in zuivelimporterende landen en regio's zoals China, Zuidoost-Azië, het Midden-Oosten, Afrika en Centraal-Amerika bepalend voor de vraag naar zuivel en daarmee van invloed op de prijsvorming.

In Zuidoost-Azië en in China is in 2017 de vraag naar zuivelproducten toegenomen. Opvallend is dat vooral in China de vraag van inkopers van zuivelproducten weer toeneemt. Na een piek in de importen in China in 2014 nam de invoer af. Vanaf 2016 neemt die weer toe en voor 2018 wordt zelfs een hogere vraag uit China verwacht dan in 2014. China koopt weer meer mager en vol melkpoeder, maar ook neemt de vraag toe naar weipoeder, roomproducten, boter en boterolie [bron ZMB].

Vanuit Nederland is de export naar China van kindervoeding belangrijk. Ook in het Midden-Oosten, Noord-Afrika, Japan en Mexico neemt de vraag naar zuivelproducten weer toe in 2018. Herstel van de olieprijsen is de belangrijkste drijfveer van economisch herstel voor de olie-exporterende landen.

Sinds augustus 2014 belemmert Rusland de import van voedsel, waaronder ook zuivelproducten, uit landen die economische sancties hebben genomen naar aanleiding van de inmenging van Rusland in het oosten van de Oekraïne. De vraag uit Rusland is dus weggevallen.

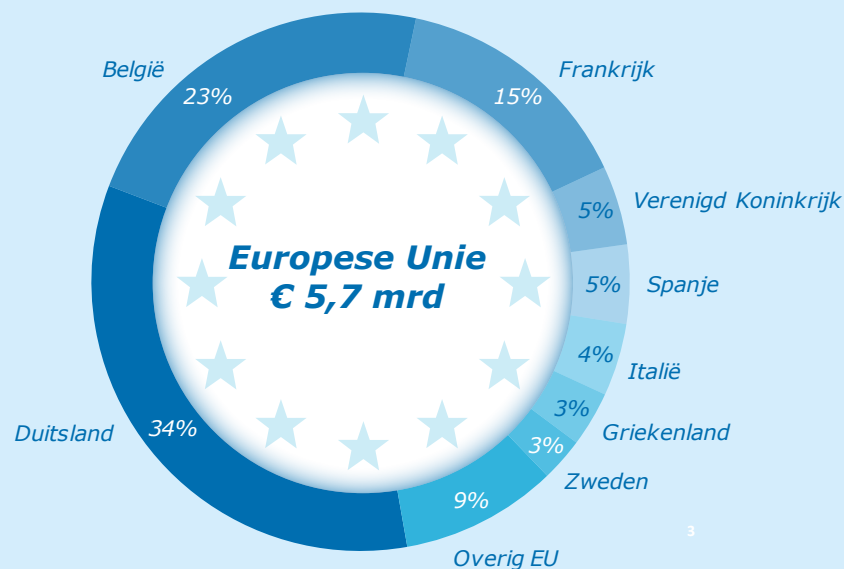
EU en Nederland

In de Europese Unie en ook Nederland is de zuivelconsumptie nagenoeg stabiel. Het beeld geeft enige verschuiving ten koste van consumptiemelk en meer consumptie van yoghurt en nog altijd van kaas. Ook het foodservice segment en de toenemende consumptie van pizza's draagt hieraan bij.

Export zuivelproducten

De vraag naar Nederlandse zuivelproducten in andere landen is niet alleen, maar wel mede afhankelijk van de prijs die ervoor moet worden betaald. Hoe lager de prijs, hoe hoger de vraag zal zijn. Nederlandse zuivelondernemingen en -handelaren drijven handel met de hele wereld. In meer dan 135 landen zijn Nederlandse zuivelproducten te vinden. Driekwart van de export blijft binnen Europa, de rest gaat naar de wereldmarkt. Vooral vanuit Azië en in toenemende mate China, is de vraag naar Nederlandse zuivelproducten groot. Gemiddeld groeit de zuivelexport jaarlijks met 7 procent. Het sluiten van vrijhandelsakkoorden met 3e landen kan daarbij ook faciliteren.

Nederlandse exportmarkten in de EU [bron Zuivel in cijfers 2017]

Minder overheidssteun, meer marktwerking, grotere volatiliteit

De prijsvorming van zuivelproducten in de EU is afhankelijk van internationale marktontwikkelingen op het gebied van vraag en aanbod van diverse zuivelproducten. De prijsvolatiliteit in de zuivel is verder toegenomen door de hervorming van het landbouwbeleid in de EU in 2007, waarbij de prijssteun is afgebouwd, maar met name ook na de beëindiging van melkquotering in 2015.

Slechts voor extreme marktsituaties heeft de Europese Commissie nog een beperkt aantal marktmaatregelen tot haar beschikking. In de zuivelsector is dat de interventie van boter en magere melkpoeder en de tijdelijke steun bij opslag van boter, magere melkpoeder en kaas. Hiervan is in 2016 en 2017 gebruik gemaakt.

Marktontwikkelingen

Recent

- Toename wereldwijde zuivelconsumptie zet door, maar groeit minder hard dan in de jaren 2010–2015;
- Kaasconsumptie neemt toe, afnemende vraag naar melk en zuivelranken in EU;
- Dure euro belemmert export naar niet eurolanden. Toenemende duurzaamheidseisen voor melkveehouders en zuivelindustrie.

2017 - 1e kwartaal 2018

- Groei melkproductie in EU 2017: +2,1%, 1e kwartaal 2018: +2,3%;
- Melkproductie in Nederland daalt in 1e kwartaal 2018 met 1,2% t.o.v. 1e kwartaal 2017 door fosfaatrechtenstelsel;
- Historische piek in boterprijzen in najaar 2017 door beperkt aanbod bij toenemende vraag naar roomproducten en kaas;
- Druk op verkoopprijzen laatste kwartaal 2017 en eerste kwartaal 2018 door groei melkproductie en afwachtende houding handelspartners en inkopers;
- Melkprijzen in 2017 op hoogste niveau van de laatste drie jaar, 1e kwartaal 2018 op lager niveau; toenemend verschil tussen vet- en eiwitprijs.

Marktontwikkelingen zuivel 2017 ten opzichte van het 1e half jaar 2018: wat doet het met de prijzen

Zuivelmarkt: dalen en pieken, boter springt eruit

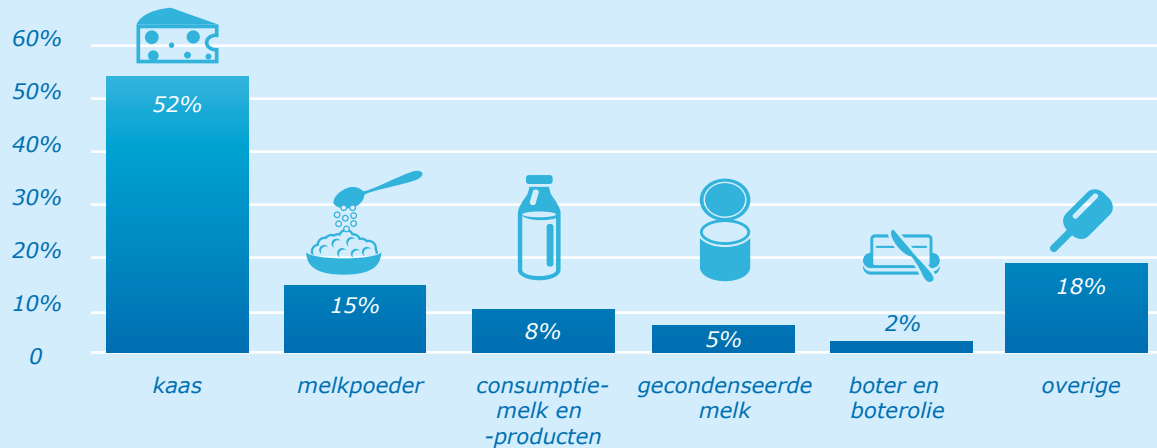
Na een relatief goed 2017 ligt de gemiddelde melkprijs voor melkveehouders in Nederland in het eerste kwartaal 2018 weer onder het niveau van 2017. In 2017 was het noodzakelijk om in te grijpen in de productie (middels het reduceren van de veestapel) om de derogatie voor de nitraatrichtlijn te behouden. Per 1 januari 2018 is daartoe het fosfaatrechtenstelsel ingevoerd.

Na een dipje van opbrengst en melkprijzen in het eerste kwartaal van 2017 zet de prijsstijging van zuivelproducten en de melkprijs voor melkveehouders door vanaf het tweede kwartaal 2017. Vooral roomproducten, boter en kaas zijn in 2017 populair. De voorraden boter nemen in 2017 geleidelijk af omdat inkopers afwachtend zijn en rekenen op prijsverlagingen. Door in eerste instantie een wat achterblijvende melkproductie in 2017, terwijl de vraag naar roomproducten, boter en kaas toenam, bereikten de verkoopprijzen van boter recordhoge niveaus in het derde kwartaal 2017.

Ook de opbrengstprijs voor kaas steeg geleidelijk naar een goed niveau. De prijsniveaus van kaas, boter en andere zuivelproducten onderscheidden zich positief ten opzichte van die van melkpoeders. Door de hoge voorraden melkpoeder in de EU, veroorzaakt door de interventie ter ondersteuning van de melkprijzen in de jaren 2015 en 2016, blijven de prijzen voor melkpoeders ongeveer op hetzelfde lage niveau gedurende het hele jaar. In het laatste kwartaal van 2017 komen de verkoopprijzen onder druk te staan door enerzijds de toename van de melkproductie en anderzijds het hoge prijsniveau waardoor handelaren en inkopers een afwachtende houding innemen.

De consumptie van zuivel blijft op peil. In het eerste kwartaal 2018 zet de prijsbeweging en houding zich door. Vanaf april 2018 lijkt de zuivelmarkt zich weer te herstellen doordat de melkproductie minder stijgt dan is voorspeld en de vraag weer toeneemt door beperkte voorraden en verdere economische groei in veel landen, waaronder die in de olie-exporterende landen.

Overzicht welke zuivelproducten worden gemaakt van Nederlandse melk in percentages

Veranderende productieomstandigheden: duurzaamheidsaspecten

Naast markt- en economische ontwikkelingen spelen duurzaamheidscriteria en maatschappelijke acceptatie (license-to-produce) een steeds grotere rol in de ontwikkeling van de Nederlandse zuivelsector. Burgers worden steeds kritischer over de wijze waarop hun voedsel wordt geproduceerd. Zij willen weten waar hun voedsel vandaan komt en of het op een verantwoorde wijze is geproduceerd.

De Nederlandse zuivel is concurrerend op de wereldmarkt op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid. Dankzij het vakmanschap, productiviteit, efficiency, kwaliteit en verduurzaming is de Nederlandse zuivelindustrie in een prima positie om aan de geleidelijk toenemende consumptie op de wereldmarkt te voldoen. Door de relatief hogere kostprijs van melk in Nederland is concurrentie op prijs van met name de standaardproducten met een aantal andere landen lastig. De Nederlandse zuivel richt zich dan ook op meer waardecreatie aan het pakket zuivel door innovatieve concepten te ontwikkelen en bij te dragen aan het realiseren van duurzaamheidsdoelstellingen.

De Nederlandse zuivelindustrie reageert op de nieuwe uitdagingen door:

- de verbetering van de marktpositie in binnen- en buitenland door de productie en verkoop van onderscheidende zuivelproducten die veilig, gezond, lekker en betaalbaar zijn en die inspelen op de behoefte van consumenten, afnemers, overheden en maatschappelijke organisaties;
- bij te dragen aan de realisatie van de klimaatdoelen, het verbeteren van de biodiversiteit, een aantrekkelijk landschap met de koeien in de wei, het bevorderen van lokale kringlopen en het verder verbeteren van de diergezondheid en het dierwelzijn;
- het helpen ontwikkelen en mogelijk maken van nieuwe verdienmodellen voor duurzaamheid en maatschappelijke diensten.

Lange termijn verwachtingen

De OECD en de FAO verwacht in de Agricultural Outlook 2017-2026 een geleidelijke toename van de zuivelconsumptie in de zich ontwikkelende landen als gevolg de globalisering van consumptiepatronen en door de toename van het inkomen en de groei van de bevolking. OECD-FAO verwacht dat de zuivelconsumptie in de ontwikkelde landen stijgen van 20,2 kg in 2014-2016 tot 21,4 kg in 2026 en van 10,9 kg tot 13,2 kg in de zich ontwikkelende landen (in droge stof).

Wel zullen er grote regionale verschillen in zuivelconsumptie blijven bestaan onder meer door gebruik van verse zuivel in ontwikkelde landen ten opzichte van bewerkte (houdbare) zuivel in de zich ontwikkelende landen. OECD-FAO ziet dat in ontwikkelde landen de populariteit voor boter en melkvet toeneemt ten opzichte van plantaardige vetten. De trend is het gevolg van veranderende inzichten over de gezondheidseffecten van melkvet, de smaakvoorkeur en de drang naar authentieke producten. Het gebruik van melkvet neemt vooral toe in de bakkerijsector en in recepten. *(Bron: oecd-fao agricultural outlook 2017-2026, pag. 113.)*

Onzekerheden

Voorals in Afrika is de economische ontwikkeling onzeker, mede als gevolg van de volatiliteit van de olieprijs. Er zijn ook onzekerheden in Europa: wat zijn de gevolgen van de Brexit? En welke invloed heeft dit op de handel van zuivelproducten? Handelsconflicten leiden over het algemeen tot hogere importtarieven. Verder zijn de gevolgen van verdere verduurzaming op de melkproductie nog onduidelijk.